



*Tillbakablickar,
en artikelserie
sammanställd av
Calle Sahlquist*

Från Stenåldern till nutid

Hovås och landskapet kring vår golfbana har inte alltid sett ut som det gör idag. När inlandsisen drog sig tillbaka låg havsnivån betydligt högre än vad den gör idag. På stenåldern, det vill säga ca 5000 år f Kr började jordskorpan sakta resa sig, vilket fick till följd att havsnivån i vår tid har hamnat runt 23 meter lägre än under den s.k. inlandsistiden.

Under den tid som den atlantiska tidens hav befann sig mer än 20 meter högre än idag, löpte vattnet in i form av en stor vik precis där vår Hovåsbana ligger. De mäktiga vattenmassorna skapade såväl en sandstrand i söder som den stora grusbanken vid våra golfhål 6:e, 8:e och 9:e. Denna grusbank består av så kallat isälvsgrus, som först spolats upp av älven och sedan flutit vidare under isen. Material från området, där vår Driving-ranch ligger, hamnade som underlag vid byggandet av banvallen för järnvägen Göteborg-Särö åren kring 1900. Första tåget avgick från Linnéplatsen 1903.

Om man tittar lite närmare på vad som fanns i havsnivån för 6–7000 år sedan, och observerar var de skyddade vikarna då låg, stöter man på de äldsta boplatserna i Göteborgsområdet. De finns kring 7:e, 8:e och 9:e hålen på vår golfbana. En boplatz har legat där vi ställer våra golfvagnar innan vi går upp till 7:e tee. Vi har även funnit en gammal stenåldersboplatz omedelbart sydost om bergsklacken till vänster på samma håll. Det är emellertid inte första gångerna som man funnit lämningar

från forna tider. 1966 undersöktes ett gravfält med femstensättningar sydost om ovan nämnda boplatz. Den gången påträffades en del oordnad keramik och flinta som antogs härröra från en underliggande stenåldersboplatz. Drygt hundra meter öster om denna boplatz finns ytterligare en stenåldersboplatz, cirka 200 meter lång och 120 meter bred. Fynden därifrån utgörs främst av skivxor, skrapor och spånredskap. Uppenbarligen var platsen vid de tre golfhål en gång ett tätbebyggt område för sommaren 2000 hittades ytterligare en boplatz. Här hittades fynd i form av flinta-avslag, kärnor, spån och skrapor. Här bodde bebyggare som ägnade sig åt fiske, jakt och kanske i viss mån även enkelt jordbruk. De stora ingrepp i naturen som gjordes i samband med grusuttag till Göteborg-Särö Järnväg vid sekelskiftet 1900, har med sannolikhet gjort att vissa gamla boplatser till vänster om 8:e och 9:e hålen försvunnit för alltid.

Några av de boplatser som nämns ovan tillhör de fåtal

stenåldersboplatser i Västsverige som hör hemma omkring 3200 f Kr och de är naturligtvis av stort kulturhistoriskt värde. I Göteborgsregionen finns enbart ett tiotal boplatser av liknande karaktär, De övriga är eventuellt från yngre stenåldern, 2500 – 2000 f Kr. Vi skall då betänka att marken sedan denna tid stigit med ca 15–20 meter.

En tidsperiod som lämnat efter sig minst lika mycket spännande spår av hur våra förfäder en gång levde och livnärde sig är bronsåldern. Under tidig bronsålder, det vill säga omkring 1300 före Kristus, började man bygga stora så kallade rösen i Askim. Dessa rösen, omkring tjugo stycken, representerar bronsåldersmänniskornas sinne för monumentalitet vid gravbyggnad. Till bronsåldern hör även hällristningar, men även om Göteborgstrakten är ganska fattig på sådana kan Askim skryta med att ha fyra bildristningar inom stadsdelen. En av dem ligger strax söder om vägen till Hovåsbadet och föreställer ett skepp, en människa samt en skålgrop. Tidens tand

har emellertid gjort att rätt riktad snedbelysning samt rinnande vatten är en förutsättning för att man ska kunna urskilja bilderna.

I övergångstiden mellan brons- och järnåldern blir det vanligt att begrava sina döda i form av så kallade domarringar. Det var för övrigt ett sätt som levde kvar så länge som fram till 600 före Kristus. Den domarring som ligger strax till vänster vid damernas utslagsplats för hål 10, är med stor säkerhet den enda grav som finns i området. Möjligen finns rester av andra gravar i närheten, men de ligger i så fall så pass djupt att de inte syns för blotta ögat. På grund av de sand- och grusuttag som gjorts, har vissa delar av domarringen rasat ned. Något år på 1970-talet, påminner jag mig ha sett en av Göteborgs-Posten arrangerad guidad visning av området. Många vårgolfare på Hovås blev häpna när de såg den dåvarande Intendenten Bo Carlmarker i spetsen för en skara människor närma sig domarringen. Det är alltså felaktigt att tro att vår domarring en gång fungerat som en tingsplats.

Huvuddelen av golfbanan i Hovås ligger på gammal fjordbotten som nyttjats till odlings- och betesmark under många hundra år. Den stora ytan sydost om klubbhuset sluttar upp mot Granliden och Rytstigen och upp på Röseberget i söder. Detta område benämndes förr "Hästhagslyckan", och även om de lägre delarna dög till åker, visar namnet att här var betesmark. Golfbanan ligger, med sin västra del, mellan och innanför



två stadiga bergsknallar. Esseberget i norr, med lämningar av gravrösen från bronsålderstiden 1800 – 55 f Kr. Liknande fornminnen finns på Rösebergen i söder.

Under åren 1250–1645 var Askims härad, med Västra Frölundas socken, den enda del av det svenska fastlandet som nådde ut till västerhavet. Under Sveriges många strider mot Danmark under 1400–1600-talen var häradet ömsom svenskt och ömsom danskt land. De



Bautastenen vid 3:e.

båda nationernas krigare drog ofta härjande fram genom trakten. Landskapets karga tegar och ofta återkommande missväxt gjorde att markerna mer ofta än sällan låg i träda med fattigdom, svält och allmän misär i följe.

De två stenstoder som finns på golfbanan, i vissa av klubbens skrifter benämnda som bautastentar, (bautasten = rest sten) står numera inte på sina ursprungliga platser. Den ena står nu till vänster, strax framför 3:e green, och den andra till vänster om 17:e fairway. En av dem har troligen markerat en gravplats och den andra är förmodligen en grindstolpe.

Landskapsarkitekten Bengt Lidbeck har skrivit följande om landskapet och banan: *“The course is beautifully situated with some very fine views over the sea and surrounding country”*. När den engelske banarkitekten John F.S. Morrisons

besökte Hovås 1929, för att lämna förslag på en 18 hålsbana, uttalade han *“the golfcourse situation is breathtaking”*. Tyvärr blev hans förslag enbart en längre 9 håls bana.

Slutligen kan konstateras, att Askim och Hovås närhet till havet och de obebyggda skogsmarkerna i öster, har satt sin prägel på områdets utveckling från stenålder via jordbruksbygd till storstadförort. Förutsättningarna för ett rikt fritidsliv har tagits väl till vara och vår Golfklubbs utveckling till Sveriges äldsta golfklubb har blivit möjlig tack vare att man tagit till vara såväl lämplig mark som utnyttjat goda kommunikationer med storstaden. Idogt arbete av initiativtagarna under pionjäråren icke att förglömma.

Askim Askheims härad på 1200-talet, Askeme år 1420, Askym år 1489, Askim år 1540. Vid 1500-talets ingång fanns i Askims socken tio byar: Askim,

Billdal, Brottkärr, Gatersered, Hovås, Hult, Hylte, Skintebo, Svindal och Årekärr.

Hovås – Hoofuås år 1550, Håfåhs år 1651, Hofås år 1881. Den kände Fältmarskalken Lennart Torstensson sågs ha ägt gården Lilla Hovås på 1600-talet. Gården övertogs efter hans död 1651, av änkan, Grevinnan Beata De la Gardie.

Källor: GGK:s arkiv och jubileumsbok 2002, Ted Knapps Längs Göteborgs kuster, kajer och kanaler



Bautastenen vid 17:e.